

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2014. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду. Для отримання додаткової інформації див. повне посилання на авторське право в кінці цього документу.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2014. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2014. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

ВЕЛИКА ПАЛАТА

СПРАВА « ВІСТІНЬШ ТА ПЄРЄПЬОЛКІНС ПРОТИ ЛАТВІЇ »

(Заява № 71243/01)

РІШЕННЯ

(Справедлива сатисфакція)

СТРАСБУРГ

25 березня 2014 р.

Це рішення є остаточним, але може зазнати редакційних виправлень.

У справі « Вістіньш та Перепьолкінс проти Латвії »,

Європейський суд з прав людини, засідаючи Великою палатою, у такому складі:

Дін Шпільманн (Dean Spielmann), *Голова*,
Ніколас Братца (Nicolas Bratza),
Франсуаза Тулкенс (Françoise Tulkens),
Ніна Важіч (Nina Vajić),
Лех Гарліцкі (Lech Garlicki),
Пеер Лорензен (Peer Lorenzen),
Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),
Елізабет Штейнер (Elisabeth Steiner),
Ян Шікута (Ján Šikuta),
Андрас Сажо (András Sajó),
Нона Цоцорія (Nona Tsotsoria),
Ісіл Каракаш (İşıl Karakaş),
Крістіна Пардалос (Kristina Pardalos),
Анжеліка Нусбергер (Angelika Nußberger),
Джулія Лафранж (Julia Laffranque),
Лінос-Александр Сіціліанос (Linos-Alexandre Sicilianos),
Андре Потоцкі (André Potocki), *судді*,

та Майкл О’Бойл (Michael O’Boyle), *заступник секретаря*,
після обговорення у закритому засіданні 5 березня 2014 року,
виносить таке рішення, яке було прийнято в зазначений день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№71243/01) проти Республіки Латвії, поданою до Суду 5 червня 2001 року відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (“Конвенція”) двома громадянами Латвії, паном Янісом Вістіньшом (Jānis Vistiņš) та паном Генадійсом Перепьолкінсом (Genādijs Perepjolkins / “заявники”).

2. У рішенні, прийнятому 25 жовтня 2012 року (“основне рішення”), Суд (Велика палата) постановив, що вилучивши землю, яка належала заявникам, і оскільки компенсація була непропорційно малою, держава-відповідач вийшла за дозволені їй межі розсуду, тим самим порушивши справедливий баланс, який повинен зберігатися між захистом власності та вимогами суспільного інтересу. Відповідно, мало місце порушення статті 1 Протоколу №1 (див. рішення у справі *Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [GC], заява № 71243/01, параграфи 130-131 та пункт 2 резолютивної частини, 25 жовтня 2012 р.).

3. Згідно із статтею 41 Конвенції заявники вимагали повну кадастрову вартість відповідної землі на момент її вилучення та відшкодування втрати їхнього доходу, що відповідає неотриманій орендній платі стосовно цієї землі. Вони також просили відшкодувати їхні витрати у зв'язку з провадженням перед Судом.

4. Оскільки питання застосування статті 41 Конвенції не було готовим для прийняття рішення, Суд відклав його та попросив Уряд і заявників подати, упродовж трьох місяців з дати повідомлення основного рішення, їхні письмові коментарі з цього питання та, зокрема, повідомити Суд про будь-яку угоду, яку вони могли укласти (там само, параграф 140 та пункт 4 резолютивної частини рішення).

5. Не уклавши угоду, заявники та Уряд кожен подали коментарі. Уряд пізніше подав додаткові коментарі щодо вимоги заявників стосовно справедливої компенсації.

ФАКТИ

А. Визначення кадастрової вартості нерухомості в 1997 році

6. На час вилучення землі заявників кадастрова вартість нерухомості в межах селища чи міста визначалася відповідно до положення № 94 від 12 квітня 1994 року щодо оцінки міської землі (*Noteikumi “Par pilsētu zemes vērtēšanu”*), яке діяло до 12 червня 1998 року. У частині, яка доречна для цієї справи, преамбула до тексту положення містила такі визначення:

“... Кадастрова вартість земельної ділянки – містобудівна та економічна вартість земельної ділянки, що виражена в грошовій формі.

...

Модельна вартість земельної ділянки [*zemes paraugvērtība*] – максимальна вартість квадратного метра міської землі, що знаходиться в зоні оцінки [*vērtību zona*], у цілях її використання для конкретної мети.

Фактична модельна вартість земельної ділянки [*zemes faktiskā paraugvērtība*] – максимальна вартість квадратного метра міської землі, що знаходиться на конкретній території зони оцінки [*vērtību zona*], у цілях її використання для конкретної мети.

...

Зона оцінки – частина міської території, яка відповідає постійному набору даних, які характеризують вартість нерухомості.

...”

7. Стаття 5 передбачала, що Положення не застосовувалося до визначення ринкової ціни міської землі. У цілях оцінки міська

територія поділялася на зони оцінки відповідно до генерального плану території. Столиця, Рига, повинна була бути поділена на сім чи більше зон (стаття 7). За статтею 8 головними критеріями для зонування були такі:

“..."

- (1) розташування [землі] по відношенню до центру міста;
- (2) рівень розвитку громадської інфраструктури та соціальних послуг;
- (3) привабливість території;
- (4) екологічні умови та наслідки негативних чинників;
- (5) місцеві геологічні умови”.

8. Стаття 24 Положення визначала методологію розрахунку модельної вартості (*paraugvērtība*) земельної ділянки. Для таких міст як Рига, модельну вартість не потрібно було обраховувати окремо, оскільки вона відповідала шкалі, що містилася в додатку № 2 до Положення. Для визначення фактичної модельної вартості (*faktiskā paraugvērtība*) було необхідно вирахувати різницю між модельною вартістю відповідної зони та суміжної зони, помножити її на відстань від наступної зони, потім поділити результат на ширину відповідної зони і, нарешті, додати відповідну модельну вартість із зафіксованої шкали (стаття 25). Після цього фактичну модельну вартість слід було відкорегувати, беручи до уваги будь-які будівлі, які були споруджені на землі (стаття 26).

9. Для вирахування кадастрової вартості слід було помножити фактичну модельну вартість на площу земельної ділянки. Далі слід було провести корегування в межах 20% для врахування конкретних позитивних чи негативних чинників (статті 30-34). За розрахунок кадастрової вартості землі відповідала Державна земельна служба (*Valsts Zemes dienests*).

В. Процентна ставка, встановлена законом

10. Відповідні положення Цивільного кодексу (*Civillikums*) передбачають таке:

Стаття 1757

“Якщо договір передбачає сплату процентів, їх ставка повинна бути зафіксована, в іншому разі вважається, що сторони погодилися на процентну ставку, встановлену законом (див. статтю 1765).”

Стаття 1765

(версія, що була чинною до 1 березня 2006 року)

“Процентна ставка повинна бути чітко визначена в правочині або договорі. В іншому разі, коли виплата процентів вимагається за законом, ставка повинна становити шість відсотків на рік. Проценти нараховуються лише на основну суму. Проте, якщо проценти не сплачуються у встановлений строк стосовно одного року чи більше, починаючи з цього часу, на вимогу кредитора, проценти, передбачені законом, повинні нараховуватися також на нараховані раніше проценти.”

Стаття 1765

(версія, яка є чинною з 1 березня 2006 року, із змінами, внесеними законом від 23 травня 2013 року)

“Процентна ставка повинна бути чітко визначена в правочині або договорі. В іншому разі, коли виплата процентів вимагається за законом, ставка повинна становити шість відсотків на рік.

Процентна ставка за виплату із затримкою грошового боргу, передбаченого договором в якості умови для поставки чи купівлі товару або послуги, становить вісім відсотків [“сім відсотків” до 26 червня 2013 р.] понад базову ставку (частина третя статті 1765) на рік; для договірних відносин, у яких стороною є споживач, [базовою ставкою є] шість відсотків на рік.

Базовою процентною ставкою є чотири відсотки. Зазначена ставка змінюється щороку 1 січня та 1 липня на відсоток, який відповідає збільшенню або зменшенню останньої фіксованої ставки для операцій з рефінансування Банку Латвії напередодні першого дня відповідного півріччя. Після 1 січня та 1 липня щороку Банк Латвії невідкладно оприлюднює в [Офіційному віснику] інформацію про застосовну процентну ставку на наступне півріччя.

Відсотки нараховуються лише на основну суму. Проте, якщо проценти не сплачуються у встановлений строк стосовно одного року чи більше, починаючи з цього часу, на вимогу кредитора, проценти, передбачені законом, повинні нараховуватися також на нараховані раніше проценти.”

Стаття 1763

“Зростання розміру процентів припиняється:

(1) коли розмір несплачених процентів досягає розміру основної суми; ...”

С. Розмір інфляції

11. Відповідно до калькулятора розміру інфляції Центрального бюро статистика Латвії (*Centrālā Statistikas pārvalde*), розмір інфляції між 25 листопада 1997 року (дата набрання чинності відповідного закону про вилучення майна; див. основне рішення, параграфи 23 та 54) і 25 жовтня 2012 року (дата основного рішення) становив 94,3%.

ПРАВО

12. Стаття 41 Конвенції передбачає:

“Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.”

A. Матеріальна шкода

1. Подання сторін

(а) Заявники

13. Заявники насамперед зазначили, що в основному рішенні Суду не ставилися під сумнів відповідність набуття власності на відповідну землю вимогам законодавства Латвії та дійсність їхніх прав на цю землю. Навпаки, Суд прямо вказав, що добросовісність заявників щодо набуття власності на цю нерухомість ніколи не ставилася під сумнів і що латвійські органи влади офіційно визнали їхнє право власності, зареєструвавши землю на їхнє ім'я та сплачуючи їм орендну плату (див. основне рішення, параграф 120). Більше того, не було жодних рішень, якими б визнавалося здійснення ними їхнього права власності всупереч закону або завдання ними шкоди суспільним інтересам. Тому заявники не несли жодної відповідальності за завдану їм шкоду у вигляді вилучення їхніх земельних ділянок.

14. Посилаючись на рішення у справах *Guiso-Gallisay v. Italy* ((справедлива сатисфакція) [GC], заява № 58858/00, параграф 105, 22 грудня 2009 р.) та *Medici and Others v. Italy* (справедлива сатисфакція), заява № 70508/01, параграф 13, 4 грудня 2012 р.) заявники зазначили, що компенсація повинна відповідати повній вартості землі на час втрати власності, зменшеній на будь-які суми, виплачені на національному рівні, потім скорегованій для компенсування наслідків інфляції плюс відсотки. У цьому зв'язку вони наголосили, що кадастрова вартість земельної ділянки, як вона була визначена Державною земельною службою та на яку вплинули, серед іншого, політичні міркування, не відповідала її реальній ринковій вартості, яка визначалася б переважно механізмами вільної торгівлі. Для прикладу заявники надали експертний звіт, підготовлений фірмою SIA I., сертифікованим оцінювачем нерухомості, який вказував, що станом на 20 грудня 2012 року загальна кадастрова вартість усієї землі, про яку йдеться в цій справі, становила 723 118 латвійських латів, тоді як її повна ринкова вартість становила 7 609 000 латів. Таким чином кадастрова вартість становила близько 10% від ринкової вартості майна. Щодо експертних звітів, наданих Урядом (див. параграфи 23-28

нижче), заявники прокоментували, що вони не були дуже надійні і не вказували чітко на застосовану методологію.

15. Крім того, заявники стверджували, що жодна з наведених вище оцінок не враховувала так звану інфраструктуру, побудовану на цій землі. Єдиною інфраструктурою, яка там існувала на час вилучення, були “бетонні плити” для розміщення контейнерів, вартість яких була 5,28 латів за квадратний метр.

16. Насправді, єдиною оцінкою вартості стосовно землі, яка існувала на час вилучення майна, була кадастрова оцінка, визначена Державною земельною службою (*Valsts Zemes dienests*). Ця вартість використовувалася для вирахування податку на нерухомість, для встановлення орендної плати та визначення компенсації за використання землі на підставі сервітутів. У цій справі латвійські суди також використовували кадастрову вартість як відправну точку для вирахування боргів з орендної плати, які повинні бути сплачені заявникам (див. основне рішення, параграфи 25-27), і саме цю вартість Суду слід використовувати як основу для свого рішення за статтею 41 Конвенції.

17. Заявники вважали, що визначаючи належну їм компенсацію було необхідно враховувати суми, отримані іншими особами у схожих до їхньої ситуацій. Вони надали копію угоди з продажу та витяги із земельного реєстру з тим, щоб показати, що 31 липня 2002 року місто Рига придбала в пані Д. земельну ділянку в 10 590 кв. метрів в Кундзінсала (*Kundziņsala*), недалеко від однієї з ділянок, які належали другому заявнику. Кадастрова вартість тієї землі на час продажу становила 515 981 латів; ціна, на яку погодилися сторони угоди, становила 309 588,60 латів, тобто 29,23 латів за кв. метр, що становило 60% від кадастрової вартості на той час.

18. Заявники зазначили, що кадастрова вартість землі, яка належала їм, становила на час вилучення 564 140 латів (802 698,90 євро) щодо землі першого заявника та 3 126 480 латів (4 448 580,26 євро) щодо землі другого заявника. Тому саме це були суми, які заявники в основному просили перед Судом.

19. Заявники далі вказували на те, що відповідно до практики Суду до компенсації, яка присуджувалася, слід було додати проценти, визначені законом (6% на рік відповідно до Цивільного кодексу Латвії), а також врахувати наслідки інфляції. Проте заявники натомість хотіли б отримати відшкодування втрати доходу внаслідок неможливості отримувати орендну плату впродовж 15 років (між 1997 та 2012 роками). Оскільки орендна плата становила 3% на рік від кадастрової вартості землі, вони вимагали на цій основі, відповідно, 253 863 латів або 361 214,51 євро (перший заявник) та 1 406 916 латів або 2 001 861,12 євро (другий заявник).

20. Загалом, заявники таким чином вимагали виплати 1 163 913,41 євро (перший заявник) та 6 450 441,38 євро (другий заявник).

(b) Уряд

21. Уряд погодився, що розмір компенсації повинен відповідати вартості майна на дату, коли було втрачено право власності. Проте Уряд стверджував, що хоча кадастрова вартість відповідної землі використовувалася як основа для розрахунку боргу з орендної плати, вона не була доречною і не повинна використовуватися в цілях статті 41 Конвенції. У цьому зв'язку Уряд пояснив, що в 1997 році кадастрова вартість була зовсім не пов'язаною з реальною ринковою вартістю землі. Упродовж кількох перших років після незалежності ринок нерухомості (який не існував під час радянської ери, коли вся земля належала державі) тільки почав розвиватися. Відповідно, в цей перехідний період, поділ міських земель на зони, модельна вартість землі та отримана в результаті кадастрова вартість ґрунтувалися на теоретичних припущеннях та залежали від розміру населення у відповідному населеному пункті та від наближеності землі до центру населеного пункту (див. параграфи 6-9 вище). Оскільки Автономний порт Риги був відносно недалеко від центру столиці, його територія була включена в зону “АВ”, тобто в зону з другою найвищою вартістю. У цій зоні модельна вартість землі становила від 24,24 до 87,60 латів за кв. метр.

22. Першого січня 1998 року, після вилучення відповідного майна, набув чинності новий закон про “податок на нерухомість”. На відміну від попередньої системи, цей закон передбачав, що в подальшому кадастрова вартість повинна була встановлюватися на підставі інформації ринку нерухомості. Нові зони та нова кадастрова вартість на підставі цієї інформації не набули чинності до 2003 року. Нова кадастрова вартість землі, яка належала заявникам, тоді становила 3,9 латів за кв. метр та залишалася на цьому рівні до 2007 року.

23. З огляду на зазначену причину Уряд стверджував, що кадастрова вартість землі в 1997 році не була доречною для розрахунку матеріальної шкоди, яка була завдана заявникам, і що натомість повинна використовуватися її ринкова вартість на дату вилучення. Проте на час вилучення ця вартість землі була невідомою; її розрахунок на той момент не мав би сенсу, оскільки ця нерухомість не була об'єктом ринкових операцій. Для виправлення цього недоліку Уряд надав чотири експертні звіти, підготовлені в січні 2013 року, трьома фірмами з оцінки нерухомості, у яких містився ретроспективний розрахунок ринкової вартості відповідної землі станом на 25 листопада 1997 року (дату набрання чинності відповідним законом про вилучення майна; див. основне рішення, параграфи 23 та 54).

24. Перший звіт, складений 22 січня 2013 року фірмою SIA B.K.G., містив таку оцінку:

“Нас просили визначити ринкову вартість майна, а саме земельної ділянки, розташованої в Ризі, в Кундзіньсалі, зареєстрованої за номером 0100 096 0236 [і яка була вилучена в Яніса Вістіньша], ... станом на 25 листопада 1997 року. Оцінка була проведена відповідно до латвійського стандарту оцінки нерухомості (*Latvijas Īpašuma vērtēšanas standarti*, LVS-401) та вимог закону ... стосовно вилучення нерухомого майна в суспільному інтересі, який діяв на момент вилучення.

Після наших розрахунків та аналізу, ми дійшли висновку, що станом на 25 листопада 1997 року ринкову вартість землі [про яку йдеться,] можна оцінити в 338 484 латів ...

“Ринковою вартістю” є грошова сума, розрахована на момент оцінки, в обмін на яку майно переходить від одного власника до іншого на підставі комерційної операції за волевиявленням покупця та продавця після відповідного виставлення на продаж; крім того, припускається, що кожна сторона діє свідомо ... та без примусу. ...”

25. Другий звіт, який був складений того ж дня тією ж фірмою, стосувався земельної ділянки, вилученої в другого заявника (пана Генадійса Перепьолкінса). Обґрунтування було ідентичним до першого звіту. Відповідно до цього документа, загальна ринкова вартість земельних ділянок, які належали другому заявнику, становила станом на 25 листопада 1997 року 1 250 593 латів.

26. Третій звіт був складений 22 січня 2013 року іншою оціночною фірмою - SIA V. Також посилаючись на стандарт LVS-401 та використовуючи таке саме визначення “ринкової вартості”, цей звіт містив такі цифри: 338 500 латів за земельну ділянку першого заявника та 1 250 500 латів за всі чотири земельні ділянки другого заявника. Проте цей звіт на цьому не завершувався, а також встановлював ринкову вартість усього зазначеного майна, “не беручи до уваги особливі обставини, а саме судові рішення, які визначали розмір орендної плати”. Розрахована таким чином вартість землі, вилученої в першого заявника, становила 100 700 латів, а загальна вартість чотирьох ділянок другого заявника становила 281 300 латів.

27. Четвертий звіт, підготовлений третьою фірмою - SIA E., був датований 23 січня 2013 року. Як усі згадані вище звіти, він також посилався на стандарт LVS-401 та таке саме визначення “ринкової вартості”. У цьому звіті наводилися такі цифри: 338 000 латів за земельну ділянку першого заявника та 1 250 000 латів за всі чотири земельні ділянки другого заявника.

28. Уряд також подав п'ятий експертний звіт, складений тією ж фірмою SIA E. в 1999 році. На відміну від попередніх чотирьох звітів, він визначав не ринкову вартість станом на 25 листопада 1997 року, а “економічно обґрунтовану середню кадастрову вартість” для всієї

землі в межах периметру Автономного комерційного порту Риги станом на 12 вересня 1999 року. Уряд пояснив, що ця оцінка не враховувала відстань землі від центру міста (і тому була помилковою), а ґрунтувалася на порівнянні з іншими подібними портами в цій місцевості та їхнім товарообігом. Відповідно до цього звіту, “економічно обґрунтована середня кадастрова вартість” для тієї місцевості становила 6,62 латів за кв. метр, тоді як “економічно обґрунтована *реальна* середня кадастрова вартість” становила 18,79 латів за кв. метр.

29. Уряд послався на висновок Суду в основному рішенні про те, що “латвійська влада мала підстави прийняти рішення про те, щоб не компенсувати заявникам повну ринкову вартість вилученого майна і що значно менші суми були достатніми для виконання вимог статті 1 Протоколу №1” (див. основне рішення, параграф 118). Уряд далі зазначив, що заявники набули право власності на землю шляхом дарування, що вони не інвестували нічого в її розвиток, не сплачували земельного податку і що після вилучення вони змогли отримати дуже високу виплату заборгованості з орендної плати (там само, параграфи 25-27). Крім того, заявники отримали деяку компенсацію, хоча Суд і визнав її недостатньою (там само, параграфи 22 та 24). На думку Уряду, прямий та непрямий дохід, отриманий заявниками від відповідної землі на шкоду платникам податків (а саме суми, що відповідали заборгованості з орендної плати, несплачені податки та вже сплачена компенсація), становив 72 475,26 латів для першого заявника та 455 320,71 латів для другого. З огляду на загальну економічну ситуацію держави-відповідача на час вилучення (наприклад, між 1993 та 1996 роками середня місячна заробітна плата до оподаткування в Латвії становила лише 142 євро), ці цифри були дуже великими. Уряд просив Суд взяти це до уваги та значно зменшити розмір заборгованості перед заявниками.

30. У світлі наведених міркувань, Уряд вважав, що Суд повинен присудити 27 607 латів (39 281 євро) першому заявникові та 80 522 латів (114 572 євро) другому в частині шкоди, якої їм було завдано внаслідок вилучення їхньої землі. Уряд не пояснив, яким чином він вираховував ці суми або яка формула розрахунку використовувалася; проте він наголосив, що ринкова вартість, на якій ґрунтувалася оцінка, враховувала 5% ставку капіталізації доходу.

31. Нарешті Уряд стверджував, що з огляду на поточну практику Суду не існувало правової підстави, на якій заявники могли б додатково вимагати відшкодування втрати доходів. У цьому зв’язку він вважав, що вирішення, обране Судом в цитованому вище рішенні у справі *Guiso-Gallisay*, не могло застосовуватися в цій справі, оскільки йшлося про законне вилучення майна, а не про експропріацію, яка несутісна з принципом законності.

2. Оцінка Суду

32. Суд насамперед зазначає, що в параграфі 118 основного рішення зазначається таке:

“Суд вважає, що латвійські органи влади мали підстави прийняти рішення про те, щоб не компенсувати заявникам повну ринкову вартість вилученої землі і що значно менші суми могли бути достатніми для виконання вимог статті 1 Протоколу №1 з трьох причин: по-перше, тому що реальну ринкову вартість землі не можна було об’єктивно визначити, зокрема через ексклюзивне право на придбання, запроваджене на користь держави та місцевої влади Законом про порти...; по-друге, тому що на відповідну землю поширювався встановлений законом сервітут на користь порту ...; і нарешті тому що заявники не інвестували в розвиток своєї землі і не сплачували земельний податок, а процедура переоцінки податкових зобов’язань, яка була в подальшому ініційована проти них міською радою Риги, була неуспішною.”

33. Суд далі зазначає, що заявники стверджували про втрату доходу, яку вони нібито зазнали внаслідок того, що вони більше не могли отримувати орендну плату за відповідну землю після її вилучення. Суд повторює, що рішення, у якому він визнає порушення, покладає на державу юридичний обов’язок припинити порушення та виправити його наслідки таким чином, щоб відновити наскільки це можливо ситуацію, що існувала до порушення (див. рішення у справі *Iatridis v. Greece* (справедлива сатисфакція) [GC], заява № 31107/96, параграф 32, ECHR 2000-XI). Іншими словами, відшкодування матеріальної шкоди повинно призвести до ситуації, яка є найбільш наближеною до тієї, що існувала б, якби відповідне порушення не мало місце. Як раніше Суд зазначив у цьому відношенні, неможливо прирівняти законне вилучення до експропріації, яка суперечить принципу законності (див. цитоване вище рішення у справі *Guiso-Gallissay*, параграф 95). У цій справі Суд залишив відкритим питання формальної законності оскаржуваного вилучення, вирішивши таким чином (див. основне рішення, параграф 105):

“Суд тим не менше зберігає сумніви щодо того, чи може оскаржуване вилучення вважатися таким, що було здійснене “відповідно до умов, передбачених законом”, з огляду, зокрема, на виняток, який був застосований до заявників, та процедурні гарантії, які його супроводжували або ні ... Суд, проте, не вважає необхідним вирішувати це питання, оскільки оскаржуване вилучення порушує статтю 1 Протоколу № 1 з інших причин ...”

34. У будь-якому разі, в основному рішенні Суд не визнавав це вилучення несумісним з принципом законності, оскільки визнання порушення ґрунтувалося виключно на необґрунтованій невідповідності між офіційною кадастровою вартістю землі та компенсацією, яка була виплачена заявникам (там само, параграфи 119 та 130). За цих обставин, “ситуація, яка є найбільш наближеною до тієї, що існувала б, якби відповідне порушення не мало місце,”

обмежується виплатою належної компенсації, яка повинна була бути надана на час вилучення. Водночас відсутні підстави, на яких заявники могли б заявити про будь-яку втрату доходу (*lucrum cessans*) стосовно періоду після вилучення. Ця частина їхніх вимог таким чином повинна бути відхилена.

35. Суд повинен тепер визначити суму, яка повинна бути присуджена заявникам на підставі завданої матеріальної шкоди (*damnum emergens*). У цьому зв'язку він вважає, що критерії, викладені в *Guiso-Gallisay* (цитоване вище рішення, параграфи 104-105), не можуть бути перенесені на цю справу, оскільки вони застосовуються до експропріації, яка є незаконною як такою. У цій же справі, Суд повторює, що в основі визнаного порушення була крайня невідповідність між офіційною кадастровою вартістю землі та виплаченою заявникам компенсацією, а не незаконність вилучення землі.

36. За цих обставин Суд вважає, що компенсація, яку слід визначити в цій справі, не повинна відображати ідею повного скасування наслідків оскаржуваного втручання або повну вартість майна, про яке йдеться. При визначенні розміру належної компенсації Суд повинен враховувати критерії, які викладені в його практиці стосовно статті 1 Протоколу № 1 і відповідно до яких, без виплати суми, яка розумно співвідноситься з вартістю майна, його вилучення зазвичай становитиме непропорційне втручання, яке не можна вважати обґрунтованим за цією статтею. Тому Суд вважає належним визначити суми, які, наскільки це можливо, “розумно співвідносяться” із ринковою вартістю земельних ділянок, тобто суми, які він би сам визнав прийнятними за статтею 1 Протоколу № 1, якби держава-відповідач належним чином компенсувала заявникам. З цією метою Суд повинен зробити загальну оцінку наслідків оскаржуваного вилучення, вирахувавши розмір компенсації відповідно до вартості землі на момент, коли заявники втратили своє право власності на неї (див. основне рішення, параграф 111). Нарешті, з огляду на конкретні обставини цієї справи, Суд повинен врахувати міркування справедливості при вирахуванні відповідних сум (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі *Former King of Greece and Others v. Greece* [GC] (справедлива сатисфакція), заява № 25701/94, параграфи 78-79, 28 листопада 2002 р.), при цьому беручи до уваги висновки, які містяться в параграфі 118 основного рішення.

37. Суд зазначає, що перед їх вилученням земельні ділянки пройшли три послідовні оцінки – в 1994, 1996 та 1997 роках. Перша оцінка, яка була проведена, коли земля була набута внаслідок дарування, ніколи не використовувалася під час провадження стосовно експропріації та компенсації. Стосовно третьої, то вона призвела до визначення сум, які Суд визнав недостатніми для цілей статті 1

Протоколу №1 (див. основне рішення, параграфи 115-117 та 130-131). Це залишає другу оцінку, зроблену в 1996 році Центром з оцінки нерухомості при Державній земельній службі на підставі кадастрової вартості відповідних земельних ділянок (там само, параграф 116). Відповідно до пояснень Уряду, які не були заперечені заявниками, кадастрова вартість нерухомості в той час вираховувалася виключно відповідно до критеріїв містопланування і не відображала її реальну ринкову вартість (див. також відповідне національне законодавство в параграфах 6-9 вище). Тому Суд не вважає належним використовувати цю оцінку як основу для вирахування матеріальної шкоди.

38. Суд зазначає, що сторони подали низку експертних висновків, складених після вилучення земельних ділянок, про які йдеться у справі. З огляду на міркування справедливості, як це вимагається статтею 41 Конвенції, Суд вважає, що “економічно обґрунтована реальна середня кадастрова вартість” землі в межах периметру Автономного комерційного порту Риги, як вона була визначена експертною фірмою SIA E. в 1999 році, є найбільш правильною основою для вирахування сум, які повинні бути присуджені заявникам (див. параграф 28 вище). По-перше, ця вартість має перевагу, оскільки вона була розрахована лише приблизно за два роки після оскаржуваного вилучення. По-друге, хоча “реальну ринкову вартість” землі не можна було об’єктивно визначити, зокрема через виключні права з придбання, запроваджені на користь держави та місцевої влади Законом про порти” (див. основне рішення, параграф 118), зазначена вище вартість насправді враховує економічні чинники, такі як товарообіг в портах у відповідній місцевості. Таким чином Суд використовує економічно обґрунтовану реальну середню кадастрову вартість в розмірі 18,79 латів за кв. метр.

39. Враховуючи всі відповідні обставини цієї справи та, зокрема, ті, що вказані в параграфі 118 основного рішення, Суд вважає справедливим зменшити зазначену суму на 75%. Цифра, яка повинна використовуватися як основа для розрахунку суми відшкодування матеріальної шкоди, таким чином становить 4,69 латів за кв. м. Земля, яка раніше належала першому заявникові, з площею 17 998 кв. м. таким чином повинна оцінюватися в 84 410,62 латів. Щодо чотирьох земельних ділянок, вилучених у другого заявника і загальна площа яких становить 47 740 кв. м., вони повинні бути оцінені в 223 900,60 латів (див. основне рішення, параграф 11).

40. Тепер доречно вирахувати із зазначених сум те, що вже було сплачено заявникам у вигляді компенсації на національному рівні, а саме, відповідно, 548,26 та 8 616,87 латів (основне рішення, параграф 24). Це залишає суму в 83 862,36 латів (119 378,18 євро) для першого заявника та 215 283,73 латів (306 461,90 євро) для другого заявника.

41. Суд вважає, що він повинен скорегувати ці суми з тим, щоб врахувати наслідки інфляції (див. рішення у справі *Scordino v. Italy* (no. 1) [GC], заява № 36813/97, параграф 258, ECHR 2006-V). Він відзначає, що рівень інфляції становив 94,3% у період з 25 листопада 1997 року до 25 жовтня 2012 року (див. параграф 11 вище). Застосовуючи ці відсоткові ставки, зазначені вище суми збільшуються до 231 951,63 євро (для першого заявника) та 595 455,47 євро (для другого заявника).

42. Ще слід вирахувати процентну ставку, передбачену законом, для того самого періоду (там само). Суд зазначає, що відповідно до статей 1763 та 1765 Цивільного кодексу Латвії загальна процентна ставка, встановлена законом, становить 6% на рік, але вона припиняє нараховуватися як тільки досягається розмір основної суми (див. параграф 10 вище). Період між двома зазначеними датами становить 14 років та 11 місяців, які слід округлити. Таким чином, стосовно 15-річного періоду між двома зазначеними датами, першому заявникові слід виплатити 107 440,35 євро, а другому – 275 815,65 євро. Отже, загальні суми, які належить присудити заявникам, становлять 339 391,98 євро для першого заявника та 871 271,12 євро для другого.

43. Нарешті, Суд не бачить жодних причин вираховувати із зазначених сум заборгованість з орендної плати, яка була виплачена заявникам на національному рівні, або несплачений податок на землю, як це пропонувалося Урядом. Як зазначив Суд у своєму основному рішенні, вимога щодо відшкодування заборгованості з орендної плати ґрунтувалася на іншій правовій основі, ніж компенсація за вилучення майна. Стосовно податку на землю, самі латвійські суди вирішили, що заявники звільнялися від його сплати, оскільки податок вже був сплачений публічною корпорацією, відповідальною за управління портом (див. основне рішення, параграфи 37-38 та 128).

44. З огляду на наведене, Суд вважає розумним присудити першому заявнику 339 391,98 євро, а другому заявнику – 871 271,12 євро в частині матеріальної шкоди.

В. Моральна шкода

45. Кожен із заявників просив 10 000 євро в частині моральної шкоди, завданої їм хвилюванням та розчаруванням після вилучення їхнього майна. У цьому зв'язку вони зазначили, що від них вимагалось багато часу та зусиль для участі в провадженні не лише стосовно самого вилучення майна, але й виплати заборгованості з орендної плати.

46. Уряд заперечував проти того, що заявники зазнали будь-якої моральної шкоди. По-перше, Уряд вважав, що ця справа, у якій йшлося про законне вилучення, не могла бути порівняна з цитованими вище рішеннями у справах *Guiso-Gallisay* та *Medici*. По-друге, Уряд

заперечував наявність причинного зв'язку між порушенням статті 1 Протоколу №1, яке було визнано рішенням Суду, та національним провадженням, яке було ініційовано заявниками, – провадженням, яке, до того ж, не завжди було не вигідним для самих заявників. По-третє, Уряд вважав, що юридичні зусилля, які зазвичай докладає сторона судового процесу, самі по собі не тягнуть за собою будь-яке “моральне страждання”, яке може призвести до відшкодування за статтею 41 Конвенції.

47. Суд погоджується з Урядом в тому, що безпорадність та розчарування, які відчуває власник, якого було незаконно позбавлено його власності (див. цитоване вище рішення у справі *Guiso-Gallisay*, параграф 110), не можуть бути порівняні з почуттями колишнього власника, який просто не задоволений розміром компенсації, виплаченої йому державою. Суд визнає, проте, що заявники все таки зазнали певну моральну шкоду з огляду на визнане порушення, що обґрунтовує виплату їм компенсації на цій основі. Приймаючи рішення на справедливій основі, як це вимагається статтею 41 Конвенції, Суд вирішує присудити 3 000 євро кожному заявнику в цій частині.

С. Витрати

48. Під час провадження щодо суті справи перед Великою палатою заявники просили відшкодування витрат, які вони оцінили в 4 980 євро кожен. Вони не вказали, якого провадження стосувалися ці витрати, а також не надали жодних документів для підтвердження.

49. Уряд вважав, що ці вимоги не були належним чином обґрунтовані і не відповідали основним вимогам, передбаченим пунктом 2 правила 60 Регламенту Суду. Уряд, проте, визнав, що заявники повинні були здійснити певні витрати і не заперечували проти присудження їм суми в цій частині, але не більше 1500 євро кожному.

50. Суд повторює, що для того, щоб мати право на відшкодування витрат за статтею 41 Конвенції, потерпіла сторона повинна була реально понести витрати, які були необхідними. Зокрема, пункт 2 правила 60 передбачає, що має бути поданий детальний розпис витрат, які заявляються за статтею 41 Конвенції, разом з відповідними документами на підтвердження, за відсутності яких Суд може відхилити вимогу повністю або частково. Крім того, витрати відшкодовуються лише тією мірою, якою вони стосуються встановленого порушення (див., серед багатьох інших, рішення у справі *Andrejeva v. Latvia* [GC], заява № 55707/00, параграф 115, ECHR 2009).

51. У цій справі Суд вважає, що вимоги заявників у провадженні перед Великою палатою щодо відшкодування витрат явно не відповідали цим вимогам, оскільки запитувані суми не підтверджувалися жодними документами і було неможливо встановити точну природу наданих послуг або чи були вони об’єктивно необхідні у провадженні перед Судом. Проте Суд погоджується, що, з огляду на складність справи, заявники повинні були понести витрати, особливо під час провадження перед Великою палатою. За цих обставин, приймаючи рішення на справедливій основі, як це вимагається статтею 41, Суд вирішує присудити їм кожному 1500 євро в частині всіх витрат разом з будь-якими податками, які можуть стягуватися з цих сум (там само, параграф 116).

D. Пеня

52. Суд вважає належним те, щоб пеня ґрунтувалася на граничній кредитній ставці Європейського центрального банку, до якої додаються три відсоткові пункти.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД

1. *Постановляє*, дванадцятьма голосами проти п’яти,
 - (а) що держава-відповідач повинна сплатити, упродовж трьох місяців, такі суми:
 - (i) 339 391,98 євро (триста тридцять дев’ять тисяч триста дев’яносто один євро та дев’яносто вісім центів) першому заявникові, плюс будь-які податки, які можуть нараховуватися, у частині матеріальної шкоди;
 - (ii) 871 271,12 євро (вісімсот сімдесят одну тисячу двісті сімдесят один євро та дванадцять центів) другому заявникові, плюс будь-які податки, які можуть нараховуватися, у частині матеріальної шкоди;
 - (iii) 3 000 євро (три тисячі євро) кожному заявникові, плюс будь-які податки, які можуть нараховуватися, у частині моральної шкоди;
 - (iv) 1 500 євро (одну тисячу п’ятсот євро) кожному заявникові, плюс будь-які податки, які можуть нараховуватися, у частині витрат;
 - (б) що зі впливом зазначених вище трьох місяців і до виплати на зазначені суми у період несплати нараховується простий відсоток у розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткові пункти;

2. *Відхиляє*, одноголосно, решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською і французькою мовами та повідомлено письмово 25 березня 2014 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Майкл О'Бойл
Заступник Секретаря

Дін Шпільманн
Голова

Згідно з пунктом 2 статті 45 Конвенції та пунктом 2 правила 74 Регламенту Суду до цього рішення додаються такі окремі думки:

(а) окрема думка, яка не збігається з думкою більшості, судді Гарліцкі;

(б) окрема думка, яка не збігається з думкою більшості, судді Лорензена, до якої приєдналися судді Братца, Цоцорія та Пардалос.

D.S.
M.O'B.

Окремі думки не перекладаються, але доступні англійською та/або французькою мовою у версії рішення офіційною мовою, яка може бути знайдена в базі даних рішень Суду HUDOC.

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2014.

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька мови. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду; також Суд не несе жодної відповідальності за його якість. Його можна завантажити з бази рішень Європейського суду з прав людини HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) або з будь-яких інших баз даних, в яких Суд його також розмістив. Його можна відтворювати в некомерційних цілях за умови, що будуть зазначені повна назва справи та посилання на авторське право і Цільовий фонд «Права людини». Для використання будь-якої частини цього перекладу в комерційних цілях слід звертатися за наступною адресою: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2014.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights.

(<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2014.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.